

De teloorgang van de gereformeerde kerk vanuit persoonlijk perspectief

'Het is een aflopende zaak'

'Het wordt allemaal wel een stukje minder met de kerk', merkt mijn moeder op. Mijn vader is stilliger. 'Het is een aflopende zaak. Er komt zowat niemand meer.' Met deze paar zinnen, uit de proloog van zijn boek, vat Emiel Hakkenes de inhoud van zijn werk samen: de secularisatie in Nederland, binnen zijn familie, binnen hemzelf.

Gerben de Vries is redacteur van Kleio.

In de epiloog schrijft Hakkenes: 'In mijn familie is iets gebeurd dat in veel families al een generatie geleden is gebeurd: de kinderen zijn eerst hun zuil ontgroeid en daarna langzaam onkerkelijk geraakt.' Tussen proloog en epiloog schetst Hakkenes een zoektocht naar zijn voorouders en de wijze waarop zij met hun geloof omgingen. Hij begint zijn verhaal in de achttiende eeuw, in Brabant, bij zijn voorvader Jan Warner Hackenes, die tot verbazing van de schrijver rooms-katholiek bleek te zijn. Via uitgebreide levensbeschrijvingen van diverse andere voorouders en hun leefomstandigheden in de negentiende en twintigste eeuw, komt Hakkenes uiteindelijk tot een beschrijving van het gereformeerde leven in het Drentse dorp Gieten (zijn geboorteplaats) en omstreken in de twintigste eeuw. Hij beschrijft religieuze ontwikkelingen, waaronder de afscheidingsbewegingen in de negentiende en twintigste eeuw. Zo krijgen we inzicht in het ontstaan van de Christelijk Gereformeerde kerken, vanuit de beweging rond De Cock en anderen in 1834, de Doleantie onder leiding van Kuiper in 1886 die leidde tot het ontstaan van de Synodaal Gereformeerde kerken, de Vrijmaking onder leiding van Schilder in 1944, en het ontstaan van de Nederlands Gereformeerde Kerken in 1966.

Soos

Hakkenes schetst ook de teloorgang van die gereformeerde kerken. Eerst, bijna als een metafoor, in een hilarische beschrijving van de jeugdsoos in Gieten in de jaren zeventig, een uit de hand gelopen poging om de jongeren betrokken te houden bij het kerkelijk gebeuren. De soos, genaamd *The house of the rising sun* werd een centrum voor de drugscultuur in het noorden van Nederland en kreeg zo'n faam dat zelfs uit Amsterdam

God van de gewone mensen. Hoe het geloof uit een familie verdween. Emiel Hakkenes
320 blz., €18,90 | Thomas Rap, Amsterdam 2013.

jongeren een weekend langskwamen. De tijdgeest, waarin alles kon en bespreekbaar was, hield sluiting jaren tegen.

Vervolgens geeft Hakkenes een sociologische verklaring: 'De teloorgang van de gereformeerde kerken in Nederland begon toen gelovigen zich steeds meer gingen bekommeren om maatschappelijke vraagstukken en tegelijkertijd het gezag van de Bijbel devalueerden. Ze probeerden zich aan te passen en te emanciperen, om zo de rest van de samenleving bij te houden. Dat streven beet zichzelf in de staart.' En hij verklaart ontwikkelingen vanuit de liberaler wordende cultuur en de toenemende individualisering. Hij baseert zich daarbij op het gedachtegoed van de Canadese filosoof Charles Taylor. Hij geeft aan dat het een generatie duurde voordat de brede cultureel-maatschappelijke omwenteling vanuit het centrum (lees: Amsterdam) de periferie (lees: Gieten) bereikte. Hakkenes geeft in zijn boek een uitgebreide en zeer leesbare beschrijving van allerlei ontwikkelingen in de samenleving, vanuit personen, zijn familie. Dat maakt zijn werk persoonlijker, nog directer wellicht, dan een vergelijkbaar boek als *Hoe God verdween uit Jorwerd* van Geert Mak. Waar Mak een sociaaleconomische, historische omwenteling wil beschrijven, werkt Hakkenes vooral vanuit zijn persoonlijke omwenteling en zijn eigen familie, verbindt daaraan kerkgeschiedenis en komt vervolgens ook en met nadruk bij de sociaaleconomische geschiedenis van zijn familie en geboortestreek. Zijn beschrijving van

de opkomst en ondergang van slachterij Udemā, die de welvaart van de streek en de familie direct raakte, kan rechtstreeks verbonden worden met schaalvergroting en mechanisatie in de agrarische sector (opkomst) en centralisatie en mondialisering (ondergang).

Een detective

Hakkenes werkt vanuit een gedreven, eigen vraagstelling. Dat maakt dat het boek bijna leest als een detective. De lezer raakt al snel geboeid door zijn speurtocht naar voorouders, die hem door Noord- en Zuid-Nederland en zelfs tot in Duitsland brengt. Leerlingen en studenten kunnen dit boek daarom gebruiken als een voorbeeld van zeer genuanceerd familieonderzoek, waarbij verrassende ontdekkingen zorgvuldig beschreven worden, ook als ze niet passen in het plaatje van de onderzoeker, zoals het verhaal over de rooms-katholieke en wellicht frauderende voorouders.

Hakkenes werkt vanuit zijn persoonlijke familieverhaal diverse perspectieven uit in een zorgvuldige, boeiende gelaagdheid: het uitgebreid beschreven religieuze perspectief, feitelijk de kern van de inhoud van het boek (cultureel); de geschiedenis van de familie, inclusief

banen, werkloosheid, armoede en welstand (sociaaleconomisch); de gezags- en machtsverhoudingen in – en tussen – overheid en kerk (politiek) en de veranderende ecologische structuren in Oost-Drenthe. Hakkenes verbindt deze perspectieven, vanuit zijn persoonlijke verhalen, op een zeer natuurlijke wijze en laat zien hoe de verschillende invalshoeken met elkaar samenhangen.

Kennis verrijken

God van de gewone mensen is een laagdrempelig en meeslepend boek. Het biedt studenten, leerkrachten en docenten de kans om op een mooie manier hun kennis en inzicht te verrijken op het gebied van een belangrijke ontwikkeling in de Nederlandse geschiedenis: de secularisatie. Deze ontwikkeling maakt, evenals de verzuiling, geen deel uit van de geschiedenis canon. Toch zijn beide van belang voor het begrijpen van de tijdgeest in de laatste twee eeuwen.

Vanwege de laagdrempeligheid is het boek ook voor lezers die geen wortels in de gereformeerde traditie hebben meer dan lezenswaardig. Voor wvo- of havo-leerlingen is dit boek geschikt als achtergrondinformatie; het geeft een uitstekend tijdsbeeld. ■

GA JIJ VOOR JE MASTER OF EDUCATION? OPLEIDING TOT EERSTEGRAADSLERAAR GESCHIEDENIS

Heb je de ambitie om je vakinhoudelijk en didactisch verder te ontwikkelen om geschiedenis te geven in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs? Kies dan voor de masteropleiding Leraar Geschiedenis van de Hogeschool van Amsterdam. Het onderwijs wordt verzorgd door hooggekwalificeerde docenten die ervoor zorgen dat je vak kennis op academisch niveau komt. Ook vergroot je je kennis op het gebied van vakdidactiek en je leert hierin onderzoek te doen. Tijdens je opleiding ontwikkel je je binnen je eigen school in de verschillende rollen die je als eerstegraadsleraar vervult. Hierbij word je persoonlijk begeleid.

Heb je interesse? Kom dan naar de open avond op 15 april a.s. Of meld je direct aan voor een intakegesprek via mastereducation@hva.nl.

► Vraag nu de Lerarenbeurs aan

CREATING TOMORROW

HVA.NL/MASTEREDUCATION